

8. KONSTITUZIO EGINBEHARRA BETETZEA. BABES OFIZIALEKO ETXEBIZITZA ESKURATZEKO ORDUAN, FAMILIA BABESTEKO NEURRIAK HARTZEA

Euskal Herriko Autonomia Erkidegoko udaletan, etxebizitza garesti dago, jakinekoea denez. Horixe da, hain zuzen ere, euskal gazte eta familiek etxebizitza eskuratzeko duten kezka nagusia. Izan ere, etxebizitzaren inguruko sustapen publikoak egiten direnean, euskal gazte eta familiek aukera ezin hobea ikusten dute, baldintza egokietan, etxebizitza duina eskuratzeko.

Halako etxebizitzaren adjudikazioak egiten direnean, adjudikazio horietan parte hartzeko baldintzak izan ohi dira, bestak beste, jarraikoak: etxebizitzarik ez izatea; errentaren inguruan, gutxieneko eta gehieneko mailak betetzea; eta, sarritan, eraikina zein udaletan egin eta udal horretan bizilekua izatea.

Gaur egun, legeria zehatza dago indarrean, babes ofizialeko etxebizitzaren arloan. Legeria horrek, adjudikazio-prozesuaren kudeaketa errazteko, honako eskakizun hau ezarri du: eskatzaileek euren sarrerak egiaztatu behar dituzte, urtebete jakin bati begira bakarrik. Urtebete hori, eskuarki, zergaldi zehatzari dagokio. Arean bere, adjudikazio-prozedurari hasiera emateko, Agindua argitaratzen da. Bada, agindu hori argitaratu aurretik zergaldian, sarrerak egiaztatu behar dira, betiere, Pertsona Fisikoen Errentaren gaineko Zergaren aitorpena aurkezteko epea mugaeguneratu eta gero.

Herritar batzuk ez daude horrekin ados. Izan ere, herritar horiek adjudikazio-prozesuetatik kanpo geratzen dira, goian aipatutako urtebete zehatz horretan ezin dituztelako gutxieneko eta nahitaezko sarrerak egiaztatu; urte horretan, ez dituzte halako sarrerak izan eta, horiek egiaztatu ezik, ezin dute parterik hartu, halako etxebizitzak adjudikatzekeko prozesuan.

Urtebete jakin batean, gerta daiteke gutxieneko sarrerarik ez izatea. Halako kasuak hamaikatxo izan daitezke, eta guztiak ere era askotakoak izan daitezke, eta praktikan badira gainera. Dena den, une honetan, arreta berezia jarri nahi dugu erakunde honi helarazi zaizkion kasu jakin batzuetan. Gaur arte, herri administrazioek ez dute kasu horientzat konponbide eragingarririk aurkitu. Egia esateko, konponbide bakarra izan da hurrengo zozketari itxarotea; zozketa horretan, beste urtebete batean lortutako sarrerak egiaztatu ahal izango dira eta, urtebete horretan, beharbada, gutxieneko eta nahitaezko sarrerak izan daitezke.

Horixe da, hain zuzen ere, hainbat lagunaren egoera. Lagun horiek enplegu egonkorra dute, langile finkoak edo funtzionarioak direlako. Etxebizitzaren adjudikazioari buruzko aginduak gutxieneko sarrera batzuk eskatzen dizkie lagun horiei, adjudikazio-prozesuetan parte hartu ahal izateko. Alabaina, eskatutako urtebete zehatz horretan, lagunok ezin izan dituzte gutxieneko sarrerak egiaztatu, ez dituztelako halakoak izan. Egin-eginean ere, urtebete horretan, konstituzio-eginbeharra bete dute, soldadutza edo ordezkotza prestazioa egin dutelako; edo, bestela, arrazoi pertsonalen ondorioz, euren eguneko lan-saioa txikitu edo ez edentzia eskatu dute.

Kasu horietarako, ez dago irizpide zuzentzaile edo konpentsatzaile, eta halako lagunak ez daude irizpideen gabezia horrekin ados. Euren kasuan, argi dago denboraldi jakin batean bakarrik ez dituztela izan eskatutako sarrerak; baina, eskabideak aurkezteko unean, lagun horiek badute behar besteko errentarik, etxebizitzaren ordainketei aurre

egiteko. Izan ere, eskabideak aurkezteko unean, lagun horiek euren lanpostuetara itzuli dira, soldadutza egin eta gero, ezedentzia bukatu eta gero, edota lansaioaren txikitzea amaitu eta gero.

Jakina denez, segurtasun juridikoaren printzipioa eta berdintasun-printzipioa bermatu behar dira une oro. Horren ondorioz, konstituzio-eginbearra betetzeak ezin dio inoiz ezkutuko zigorrak eragin eginbehar hori bete duenari. Hori dela eta, Arartekoak, 1997. urtean, Lurralde, Etxebizitza eta Ingurumen Sailari iradokizuna egin zion. Iradokizunaren arabera, Sailak bide egokiak ezarri behar zituen, konstituzio-eginbearra ez betetzearen ondorioz, bereizkeriarik gerta ez zedin.

Laburbilduta, prozesuko parte-hartzaile batzuek, soldadutza edo ordezeko gizarte-prestazioa egiteagatik, ezin izan dituzte sarrerak egiaztatu. Arazo horri aurre egiteko, Arartekoaren iritziz, Sailak hainbat modutara joka dezake. Esate baterako, eskatzailearen egoera ekonomikoa kontuan hartzen duenean, Sailak beste erreferentzia bat har dezake. Orain, etxebizitza adjudikatzeko prozedura zein urtetan egin eta horren aurretik urtebetea hartzen da erreferentzia gisa. Egoki izan daiteke, urtebete bat bakarrik kontuan hartu beharrean, aurretik bi urtebeteak kontuan hartzea. Jokatzeko beste modu bat izan daiteke, berbarako, lan-kontratua frogabide gisa onartzea, parte-hartzaileen eskuratze-gaitasuna egiaztatzeko; izan ere, lan-kontratuaren bitartez froga daiteke sarrerarik eza behin-behinekoa besterik ez dela izan. Ezin da ahanzi ez dela sarrerarik izan, denboraldi horretan parte-hartzaileak soldadutza edo ordezeko gizarte-prestazioa bete duelako; horien bete ostean, ordea, eskatutako errenta jasotzeari ekin zaio.

Horren inguruan, Arartekoak jarraikoa azpimarratu nahi du: herritar horiek konstituzio-eginbearra bete izan ez balute, sustatutako etxebizitzaren adjudikazio-prozesuetan parte hartzeko aukera izango zuketean.

Arartekoak nabarmendu nahi du, halaber, sarreraren baremoak zein eginkizun betetzen duen. Etxebizitzak adjudikatzen direnean, sarreraren baremoak, batetik, erraztu egiten du hainbat biztanlek etxebizitza eskuratzea, eurentzat merkatuan halako etxebizitza eskuratzea ezinezkoa izan daitekeelako. Sarreraren baremoak, bestetik, eskuratze-gaitasuna egiaztatzeko balio du; sarrera jakin batzuk egiaztatuz gero, ziurra izango da ordainketei eta etxebizitza eskuratzearen ondoriozko gastuei aurre egiteko aukera.

Arartekoaren aburuz, berebat, abantaila handia du lagun horien egiazko gaitasun ekonomikoa kontuan hartzeak. Hori eginez gero, lagunok sustapenetan parte hartuko dute, euren egiazko aukera ekonomikoen arabera; horrela, azkenean zozketan adjudikaziodun gertatzen badira, lagun horiek etxebizitza eskuratuko dute.

Ondorio horietarako, Arartekoak gomendioa luzatu dio Lurralde, Etxebizitza eta Ingurumen Sailari. Gomendio horren arabera, Sailak irizpide zuzentzaileak sartu behar ditu gerogarreneko deialdietan. Irizpide horien bitartez, herritarren arteko bereizkeriak saihestu daitezke, frogabideak baldin badaude, eskatzaileen benetako gaitasun ekonomikoa egiaztatzeko; frogabide horiekin, eskatzaileok egiazta dezakete euren errenta-mailak ez dituela gainditzen deialdiaren oinarrietan ezarritako mugak. Irizpide zuzentzaile horiek barneratzeko, aurretiaz indarreko arautegia aldatu behar da; horrela, goian aipatutako kasuak (konstituzio-eginbearra betetzea, ezedentziak, lansaio-txikipenak...) arautegi horretan beren beregi sartu ahal izango dira. Kasu horietan, bestelako inguruabarrak izan behar dira gogoan; lan-egonkortasuna, behintzat, aintzakotzat hartu beharko litzateke, sinatutako kontratua aurkeztearen bitartez.

Arartekoak adierazi duen bezala, badira egoera berezi batzuk, konstituzio-eginbearra betetzearekin pareka daitezkeenak. Egoera horietan, emakume edo gizonezkoek kontratu finkoa dute plantilan, eta lanpostuan aldi baterako ezedentzia eskatu dute edo, osterantzean, lansaioa txikitzeko eskaria egin dute, seme-alabak edo senideak zaintzeko, edo bestelako arrazoi pertsonalak asetzeko. Kasu horietan, etxebizitza eskuratzeko politikak ez du bat egiten jaiotza-tasa sustatzeko eta familia babesteko politikekin. Politika horien guztien artean, desadostasunak gertatzen dira eta, desadostasunen ondorioz, neurri jakin batzuei uko egin behar zaie, etxebizitzaren adjudikaziorako prozesuan parte hartu ahal izateko.

Gure legeriak konponbide bat eskaintzen du, nolabait, erreklamazio horiek bideratzeko. Arean bere, organo jakin batzuen ardura da eskabideak onartu eta kalifikatzea. Organo horiek hainbat ahalmen dituzte, eta horietatik bat da, hain zuzen ere, nahitaezkoztat jotzen diren frogabide guztiak eskatzea, eskatzaileen egiazko sarrerak egiaztatzeko. Zernahi gisaz, gomendio honetan Arartekoak azpimarratu nahi izan duen moduan, ukitutako administrazioek –Lurralde, Etxebizitza eta Ingurumen Sailak, eta autonomia erkidego honetako udalek– ez dute frogabide gisa lan-kontratua onartzen, eskatzaileen benetako gaitasun ekonomikoa egiaztatzeko.

Egia esateko, kasu horiei guztiei konponbide egokia emateko, nahitaezkoa da indarreko legeria aldatzea. Horri kalterik egin gabe, Arartekoak uste du, bien bitartean, Lurralde, Etxebizitza eta Ingurumen Sailak, bai eta babes ofizialeko etxebizitzaren sustapenean eskumenak dituzten udalek ere, honako erabaki hau hartu behar dutela: babes ofizialeko etxebizitzak adjudikatzeko prozesuetan, eskatzaileen eskabideak onartu behar dira, baldin eta eskatzaileok enplegu egonkorra badute eta hori egiaztatu nahi badute, euren lan-kontratua aurkeztuz. Horretan, ez da kontuan izan behar eskatzaile horiek aldi baterako ezintasunen bat izatea, deialdian ezarritako gutxienerako sarrerak egiaztatzeko. Eskatzaileoi eskatu zaie ekitaldi jakin bateko errenta-maila egiaztatzeko; eta, ekitaldi horretan, konstituzio-eginbearra bete dute, ezedentzian egon dira edota, familia zaintzeko, lansaioaren txikipena eskatu dute.